

PERUSTIETOA
KUNNIAAN LIITTYVISTÄ KONFLIKTEISTA JA
KUNNIAAN LIITTYVÄSTÄ VÄKIVALLASTA

Johanna Aapakallio

Esipuhe

Kunniaan liittyvät konfliktit ja kunniaan liittyvä väkivalta ovat olleet kautta aikojen osana monien naisten, miesten ja perheiden elämää. Olen aina miettinyt miksi naisten ja miesten käyttäytymisen ja ajattelutavan välillä on eroja tai miksi käsityksiä ruokitaan kasvatuksen ja yhteiskunnan tahoilta. Kun pieni tyttö valittaa poikien kiusaavan, ensimmäisenä sanomme tytölle, että pojat kiusaavat tyttöjä, koska ovat ihastuneita heihin. Näin me, aikuiset, huomaamattamme iskostamme tyttöjen ja poikien ajatuksiin asenteita ja käytösmalleja, jotka ovat sukupuolisidonnaisia ja epätasa-arvoisia. Asenteiden muutos lähtee jokaisesta meistä itsestämme.

Kunniaan liittyvä väkivalta kuuluu haitallisiin perinteisiin, jota määritelty esimerkiksi YK:n taholta. Sillä tarkoitetaan perinteitä, jotka ovat haitallisia ja aiheuttavat ihmisoikeusloukkausten lisäksi kärsimystä ja tuskaa ihmisille. Kaikki perinteet eivät ole haitallisia, joten haitallisten perinteiden tunnistaminen ja niiden kanssa työskenteleminen vaatii kärsivällisyyttä ja ammattitaitoa.

Kunniaan liittyvän konfliktin ja kunniaan liittyvän väkivallan ennaltaehkäisemiseksi on tehtävä jatkuvasti työtä yhteisöjen kanssa. Olen koonnut tähän kirjoitukseen teemoja ja aiheita, joiden parissa olen työskennellyt nimenomaan kunniakysymysten parissa eri etnisten ryhmien kanssa.

Johanna Aapakallio

Kalliolan Nuoret ry

Sopu-hankkeen vastaava projektityöntekijä 2/2013-8/2014

FM, seksuaalineuvoja opiskelija

Helsinki 17.10.2014

1. Johdanto

Kunniaan liittyvä väkivalta nousi Suomessa laajemman yleisön tietoisuuteen vuonna 2002. Tuolloin mediassa käsiteltiin ruotsalaisen kurdityön Fadime Sahindalin kunniamurhaa. Tapauksen seurauksena kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniaan liittyvät konfliktit miellettiin ensikertaa todellisiksi ilmiöiksi myös Suomessa. Samalla myös havahduttiin puutteelliseen valmiuteen kohdata kunniaan liittyvää väkivaltaa tai ratkaista kunniaan liittyviä konflikteja.

Tänä päivänä mediassa ja yhteiskunnallisessa keskustelussa käydään paikoitellen vilkasta väittelyä kunniaan liittyvästä väkivallasta ja kunniaan liittyvistä konflikteista. Ongelma on, että keskustelua käydään liian usein puutteellisin tiedoin, sillä ilmiötä on tutkittu ja selvitetty Suomessa verrattain vähän. Tarvitaan kattavaa perustietoa ilmiöstä ja sen esiintymisestä, ilmenemismuodoista, erityispiirteistä sekä Suomessa asuvien eri etnisten vähemmistöryhmien kunniakäsityksistä. Pahimmillaan tiedon puute hidastaa toimivien ratkaisumallien löytämistä konfliktien rauhanomaiseen ratkaisuun. Kalliolan Nuoret ry:n Sopus-hanke konfliktin ja väkivaltatyön ohella, kouluttaa, konsultoi ja tuottaa verkkopohjaista materiaalia ammattilaisten tueksi.

2. Mitä kunnia on?

Kunnia ja kunniallisuus ovat kautta aikain olleet ihmisyyhteisöjen yksi tärkeimpiä arvoja. Kunnia on ollut ja on edelleenkin symbolinen ja sosiaalinen pääoma¹. Kunnia on abstrakti arvo, jolla määritellään henkilön, perheen tai yhteisön luotettavuutta ja arvoa. Sosiaalisena pääomana kunnia merkitsee taitoa toimia yhteisössä niin, että nauttii kunnioitusta ja luottamusta. Kunnia on myös kulttuurinen pääoma, joka merkitsee sitä, että henkilö pystyy toimimaan yhteisössä ja yhteiskunnassa kulttuurin tai yhteiskunnan asettamien arvojen ja odotusten mukaisesti ja nauttii näin ollen yhteisön ja yhteiskunnan luottamusta ja arvontoa. Kunniakäsityksiä onkin vaikea ilmaista yhdellä sanalla tai merkityksellä. Kunniaan ja kunniallisuuteen mahtuu erilaisia arvoja, jotka sisältävät myös voimakkaita tunteita ja asenteita. Kulttuureissa kunnia voi merkitä erilaisia asioita ja käsitteellä onkin monia eri vivahteita.

Kunniaan liittyvissä konflikteissa kyse on usein siveydestä ja sen säätelemisestä. Siveyden määritelmää ja seksuaalisuutta tulisikin tarkastella siihen liittyvien kulttuuristen arvojen ja käytäntöjen kautta, koska seksuaalinen käyttäytyminen on eräs sosiaalisen käyttäytymisen muoto. Kaikissa ihmisyyhteisöissä seksuaalista käyttäytymistä ja seksuaalista kanssakäymistä on jollakin tavalla rajoitettu ja säädelty.

---

¹ Pierre Bourdieu: Refleksiiviseen sosiologiaan. Tutkimus, käytäntö ja yhteiskunta. Joensuu University Press, Joensuu 1995

Sosiaalisessa maailmassa olisi mahdotonta elää, jos sen jäsenet eivät jakaisi keskenään samoja käytöskoodeja. Ihmiset noudattavat tietynlaisia käytöskoodeja tiedostaen tai tiedostamattaan. Seksuaalinen käyttäytyminen ja siveyssäännösten tai käyttäytymiskoodiston noudattaminen ja noudattamatta jättäminen ei kaikissa kulttuureissa viesti pelkästään yksilön omasta toiminnasta vaan koko perheen, suvun tai yhteisön arvomaailmasta ja moraalisesta tilasta. Seksuaaliarvojen ja siveysperiaatteiden rikkominen koetaan rikoksena koko suvun kunniaa ja yhteisön moraalista valveutuneisuutta kohtaan. Seksuaalisella käyttäytymisellä on aina sosiaaliset seurauksensa ja kulttuuriset ehtonsa.

Edellä mainittujen arvojen valossa tarkasteltuna kunniaan liittyvät konfliktit ja kunniaan liittyvä väkivalta on sidottu vahvasti yhteisöllisiin arvoihin ja normeihin. Näiden arvojen ja normien loukkaaminen tai noudattamatta jättäminen voi johtaa koko sukua tai yhteisöä koskeviin seurauksiin.

Kunniaa tulisikin lähestyä sen merkitysten ja arvojen kautta. Kun kunnia on sidoksissa siveyteen ja seksuaaliseen käyttäytymiseen, poikkeuksetta se asettaa tiettyjä vaatimuksia yhteisön jäsenten käyttäytymistä kohtaan. Ihmiskunnan historian aikana jälkeläisten legitimeetti on ollut merkittävä tekijä. Agraariyhteiskunnissa maa ja maan omistus on kulkenut sukupolvelta toiselle ja näin ollen jälkeläisten laillisuus on merkinnyt myös maan ja omistusten laillisuutta. Aikana, jolloin miehen oli mahdotonta selvittää luotettavasti naisen synnyttämän lapsen siittäjää, naisten siveyden vartiointi ja seksuaalisuuden rajoittaminen oli kulttuurillisesti perusteltua. Varsinkin patriarkaalisissa yhteiskunnissa miehet halusivat varmistua siitä, että omistus kulki suvussa ja periytyi isältä pojalle ja maat pysyivät omien jälkeläisten hallinnassa. Kunnia sai merkittävän arvon ja

yhteisön arvostuksen. Kunnia tuli yhteisön yhteinen arvo, jota yhdessä vaalittiin ja vartioitiin. Kunnia käsitteenä kuitenkin aiheuttaa edelleenkin hämmennystä. Miten kunnia voi liittyä väkivaltaan tai jopa murhaan?²

3. Sana Kunnia ja sen merkitys eri kulttuureissa

Länsimaisissa kielissä on yksi termi ilmaisemaan ”kunniaa” mutta niissä maissa ja alueilla, joissa kunniaan liittyvää väkivaltaa esiintyy, kunnialla on monta sanaa ja merkitystä. Henkilöiden, joita olen vuosien mittaan työssäni tavannut kunniaan liittyvän konfliktin ja kunniaan liittyvän väkivallan tiimoilta, alkuperäiskielissä ja -kulttuureissa on kuitenkin erilaisia termejä kunnialle, esimerkiksi sanat ”*namus*” ja ”*sheref*”, ”*aip*”. Alueesta ja kulttuurista riippuen sherefin kirjoitusasu vaihtelee, mutta *namus* on käytössä samalla tavalla laajemmin. *Namus* viittaa naisen sukupuolimoraaliin ja naisen koskemattomuuteen. Nainen ilman *namusia* on kunniaton, eli hän on tehnyt jotain, joka rikkoo sukupuolimoraalin naisille asettamat rajoitukset. *Sheref* viittaa kunniaan samalla tavalla kuin länsimainen käsite miehuudesta, elannonhankkijasta ja ylpeydestä kertova kunnia. Ilman *sherefiä* mies on kunniaton koska on laiminlyönyt perheensä elatuksen, on pelkuri tai muuten epäonnistunut elämässään. Mies ilman *namusia* viittaa siihen, että mies ei ole onnistunut pitämään perheensä naispuolisia jäseniä sukupuolimoraalin kannalta puhtaina ja koskemattomina. *Namus* koskettaa naista suoraan ja miestä välillisesti

---

² <http://www.theguardian.com/commentisfree/2014/jun/23/stop-honour-killing-murder-women-oppressive-patriarchy> (30.6.2014)

naisen kautta. Kunnallinen nainen on siveellinen ja koskematon nainen, kunniallinen mies on mies, jolla on kunnialliset perheenjäsenet³. Monesti miehet rinnastavat myös namusin isänmaahan. Naisen kunnianmenetys luo samanlaista tuntemusta kuin isänmaahan tunkeutunut vihollinen ja juuri sen takia miehet pyrkivät suojelemaan sitä.

Namus on peräisin kreikankielen *nomos* -sanasta joka tarkoittaa normeja ja sääntöjä. Myös termi *izzat* tarkoittaa naisen sukupuolimoraaliin sidottua kunniaa⁴ (vrt. *namus*). *Namus* menetetään käyttäytymällä yhteisön asettaman sukupuolimoraalin vastaisesti eli tekemällä jotain, joka on yhteisön mielestä siveetöntä. Menetetty *namus* palautetaan tai puhdistetaan poistamalla kunnianttomuuden aiheuttaja. Nainen ja perhe ilman *namusia* on kuin stigma, joka seuraa läpi elämän ja periytyy seuraaville sukupolville. Samalla se vaikuttaa suvun muiden naispuolisten jäsenten maineeseen ja avioitumismahdollisuuteen. Kunnianttomuuden ketjureaktion takia se pyritään puhdistamaan tai palauttamaan mahdollisimman nopeasti ja julkisesti. Samalla yhteisölle halutaan antaa viesti siitä, että kunnianttomuuteen on puututtu ja yhteisön kollektiivinen kunnia puhdistettu, jotta yhteisö voi jatkaa normaalia elämäänsä kunniallisena ja arvokkaana.

---

³ Katso myös. Clementine van Eck (2003) *Purified by Blood. Honour Killings amongst Turks in Netherlands*. Amsterdam: Amsterdam University Press.

⁴ *Multi-agency practice guidelines: handling cases of Forced marriage* –julkaisu / <http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/when-things-go-wrong/forced-marriage/info-for-professionals> (30.6.2014)

Kunniaan liittyvää konfliktia ja kunniaan liittyvää väkivaltaa ei välttämättä aina yhdistetä kaikissa kulttuureissa *kunnia*-käsitteeseen. Turkkilaisessa kontekstissa käytetään myös käsitettä *töre*, joka tarkoittaa perinnettä ja käsitteitä ”*korttelipainostus*” ja ”*yhteisön painostus*”⁵. Nämä termit viittaavat siihen, että niin sanotussa kunniaan liittyvässä väkivallassa kyse on enemmän perinteiden noudattamisesta kuin kunniaista ja ympäristön painostuksella on suuri vaikutus kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemiseen. Pakistanilaisessa kontekstissa käytetään myös käsitettä *karo-kari*, joka viittaa sekä naisen että miehen kunnianttomuuteen. *Karo-kari* tilanteessa myös mies voi joutua väkivallan kohteeksi⁶. Intialaisessa kontekstissa käytetään leskien polttomurhaa (*sati*) tai hapolla kasvojen turmelemista⁷, joka viittaa naisen kunnian olevan sidoksissa mieheensä ja tai ulkonäköönsä. Riippuen maantieteellisistä alueista ja kulttuureista, naisiin kohdistuva väkivalta ja kunniaan liittyvä väkivalta voi ilmetä myös edellä mainituilla tavoilla.

---

⁵ Mazhar Bağlı & Aysan Sev'er (2008) *Töre ve /veya Namus Adına Cinayet İşleyen Suçlu ve Zanlıların Sahip Oldukları Toplumsal Değer yapıları, Aile İlişkileri ve Kişilik Özellikleri ile Bunların Sosyo-Ekonomik Analizine İlişkin Bir Araştırma*, TÜBİTAK, Proje Yürütücü 106K360 Nolu Proje.

⁶ Pura Sen (2005) “Crimes of honour value and meaning” teoksessa Lynn Welchman & Sara Hossain (toim.) *‘Honour’ crimes, paradigms, and violence against women* London.

⁷ <http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/violenceagainstwomenstudydoc.pdf> (30.6.2014)

Kunniaa tarkoittavia käsitteitä ovat myös muun muassa *iffat, onur, arz* jotka viittaavat lähinnä miehiseen kunniaan. *Onur* (vertaa englannin honor) viittaa nimenomaan henkilön miehiseen ja ulkoiseen kunniaan.⁸ Alueellisesti ja kulttuurisesti kuitenkin ihmiset saattavat välillä käyttää itsekin käsitteitä sekaisin.

4. Nk. kunnia-kulttuurin ilmeneminen Suomessa

Poliisin tietojen mukaan Suomessa ei ole tapahtunut kunniamurhaa, vaikka rikoksia joiden motiivina olisi kunnia, on saattanut tapahtua. Poliisi ei tilastoi kunniaan liittyviä motiiveja väkivaltatilanteissa. Muita toimijoita ei myöskään ole, jotka tilastoisivat kunniaan liittyvää konfliktia tai kunniaan liittyvää väkivaltaa.

Kunniaan liittyvää väkivalta-ilmiotä ja ilmiön uutisoimista Pohjoismaissa tutkineen Suvi Keskinen mukaan keskustelu kunniaan liittyvästä väkivallasta saapui Suomeen Ruotsin kautta vuoden 2002 tienoilla. Suvi Keskinen mukaan pohjoismaissa on vakiintunut kaksi eri tapaa keskustella ilmiöstä. Tanskalaisessa ja norjalaisessa lähestymistavassa pakkoavioliitot ovat keskiössä. Ruotsalaisessa ja sitä kautta myös suomalaisessa

lähestymistavassa kulttuuriin liittyvät ongelmat ovat keskiössä ja ilmiötä pyritään selittämään kulttuurisena ongelmana.⁹

Suomessa vaikutti ainakin aluksi Ruotsin malli, mutta täällä on ollut myös muita lähestymismalleja, joiden kautta on pyritty löytämään pysyviä ratkaisumalleja. Ruotsalaisesta keskustelusta omaksuttu tapa, jossa ongelmat nähdään polarisoituneena ja kulttuurisidonnaisina ei ole tuottanut positiivisia tuloksia. Sen sijaan lähestymistavat, joissa on otettu perheen ja konfliktin osapuolten tarpeet objektiivisesti ja kokonaisvaltaisesti huomioon ovat tuottaneet tuloksia.

Ruotsalaisen Fadime Sahindalin murhan jälkeen Suomessa aloitettiin ilmiön ennaltaehkäisemistyö kolmannen sektorin toimijoiden taholta. Suomessa ilmiötä esiintyy monella eri tavalla, joka käsittää kunniaan liittyvän väkivallan ilmenismuotoja melko laajasti. Ilmiö on kuitenkin melko tuore Suomessa ja kunniaan liittyvälle väkivallalle alttiit ryhmät ovat muihin pohjoismaihin ja Keski-Eurooppaan verrattuna melko pieniä, heterogeenisiä ja iältään nuoria. Ongelma nousee esille usein silloin kun nuoret saavuttavat murrosiän, eli Suomessa ilmiö saattaa lisääntyä kun ilmiölle alttiiden ryhmien lapset saavuttavat murrosiän ja lähestyvät avioitumisikä.

---

⁹ Suvi Keskinen (2009). ”Me ja muut? Kunniaan liittyvä väkivalta median kuvauksissa” Tanja Tauro & Marjo van Dijken (toim.) teoksessa *Kunnia konfliktina - Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Helsinki

---

⁸ Türk Dil Kurumu Sözlüğü – Turkin kielen tutkimuslaitoksen sanakirja.

Nykytiedon mukaan ilmiöllä ei ole Suomessa tiettyä kaavaa johtuen nuoresta väestöstä. Monesti ilmiö tulee viranomaisten tietoisuuteen joko vahingossa tai jonkun muun ongelman tai konfliktin kautta. Perheiden tilanne saattaa olla tulehtunut tai muuten konfliktissa ja asioita selvitellessä taustalta saattaa paljastua mielenterveysongelmia, perheen kotoutumiseen liittyviä ongelmia tai kunniaan liittyvää väkivallan uhkaa. Joissakin tapauksissa tilanne saattaa olla päinvastainen ja kunniaan liittyväksi väkivallaksi luultu tilanne saattaakin johtua muista syistä. Ilmiön piilossa pysymisestä johtuen ilmiön tunnistaminen ja kohderyhmien kanssa työskentely on haasteellista ja hidasta. Lisäksi ilmiön kanssa työskentely vaati asiantuntemusta ja oikeita työkaluja.

5. Kulttuurit, joissa esiintyy kunniaan liittyviä ilmiöitä

Patriarkaalinen yhteiskunta ja perinnekeskeinen ajattelutapa luovat puitteita kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemiselle. Patriarkaalinen yhteisö ruokkii miesten dominoivaa käyttäytymistä. Patriarkaalisisissa yhteisöissä nainen nähdään miehen omaisuutena ja tästä johtuen yhteisön miespuoliset jäsenet kokevat, että heillä on oikeus ja velvollisuus valvoa yhteisön naispuolisten jäsenten käyttäytymistä. Yhteisöllisessä kulttuurissa yksilön käytös ja valinnat vaikuttavat yhteisöön ja näin ollen yhteisö kokee, että miehet voivat puuttua naisten ja muiden yhteisön jäsenten tekemisiin. Yhteisöllisessä kulttuurissa yksilö ei koe itseään erillisenä yksilönä vaan osana yhteisöä ja näin ollen yksilö peilaa olemassaoloaan yhteisöön. Yksilöllisessä kulttuurissa sen sijaan yksilö on

yksilönä tärkeä ja yksilön päätöksiä kunnioitetaan. Yksilöllisessä kulttuurissa yhteisön mielipiteillä ja ajatuksilla ei ole niin suurta merkitystä kuin yhteisöllisessä kulttuurissa.¹⁰

Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole yhden etnisen tai uskonnollisen ryhmän ongelma vaan se on tuhansia vuosia vanha perinne. Kaikissa yhteisöissä on pyritty jollakin tavalla kontrolloimaan naisten seksuaalista käyttäytymistä vetoamalla erilaisiin syihin. Naisten seksuaalisen käyttäytymisen rajoittamisella on oletettavasti ollut looginen syy aikana, jolloin jälkeläisten laillisuus, suvun jatkuminen ja perinnön turvaaminen riippui aviopuolisoiden uskollisuudesta. Lisäksi ei-toivottujen raskauksien ehkäisemisen toivossa naisten käyttäytymistä säädeltiin¹¹. Yhteiskuntien muuttumisen myötä myös kulttuurit muuttuvat ja yhteisön painostus menettää merkitystään niin miehen kuin naisenkin elämässä.

Suomessa kunniaan liittyvälle väkivallalle alttiit ryhmät ovat paljolti samanlaisia kuin muissakin maissa. Patriarkaalisisista ja yhteisöllisistä kulttuureista kuten Lähi-idästä, Aasiasta, Latinalaisesta Amerikasta, Keski-Amerikasta ja Afrikasta lähtöisin olevat ryhmät ovat alttiita ilmiölle Suomessakin.

---

¹⁰ Geert Hofstede & Gert-Jan Hofstede (2009). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. New York: McGraw-Hill.

¹¹ The Centre for Social Cohesion (2010). *Crimes of the Community: Honour-based violence in the UK*. UK: Cromwell Press (2nd edition).

6. Kunniaan liittyvä konflikti ja kunniaan liittyvä väkivalta

Kunniaan liittyvää väkivaltaa on lähestytty monella tavalla. YK:n mukaan kunniaan liittyvä väkivalta on naiseen kohdistuvan väkivallan eräs muoto ja haitallisiin perinteisiin kuuluva käytäntö. Kunniaan liittyvässä väkivallassa kyse on sukupuoleen kohdistetusta väkivallasta, joka pitää sisällään myös kunniaan liittyvän väkivallan eri muodot, kunniamurhat ja avioliittokäytäntöihin liittyvät ongelmat.¹²

Ilmiöstä käytetään tässä kirjoituksessa termejä kunniaan liittyvä konflikti ja kunnian liittyvä väkivalta. Kunniaan liittyvä konflikti on prosessi, joka ratkaisemattomana saattaa johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan. Kunniaan liittyvä väkivalta on kyseessä silloin kun harjoitetaan selvää henkistä tai fyysistä väkivaltaa. Kunniamurha on ilmiön äärimuoto. Kunniaan liittyvästä konfliktista kunniamurhaan on monia vaiheita, joita voidaan kuvata kausaalisuhteiden ketjulla.

Kunniaan liittyvään väkivaltaan johtavat syyt eivät ole yksioikoisen selviä tilanteita. Kun perhe muuttaa uuteen maahan mukana muuttavat myös vuosisatoja vanhat perinteet ja kulttuurilliset elementit. Perheenjäsenten mukana muuttaa sukupolvien mittaiset kokemukset, traumat ja hiljainen tieto omasta kulttuurista ja omasta yhteiskunnasta. Kaikissa yhteiskunnissa ja kulttuureissa vanhemmat pyrkivät suojelemaan lapsiaan

¹²

<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/violenceagainstwomenstudydoc.pdf>
(30.6.2014)

ja kasvattamaan heistä yhteiskuntakelpoisia. Moni vanhempi asettaa rajoja ja sääntöjä lapsilleen, jotta lapsi oppisi yhteiskunnassa noudatettavat säännöt ja normit. Vanhempien tarkoitus on usein turvata lapsen ja nuoren turvallisuus. Kuitenkin kun henkilö muuttaa uuteen maahan, uuden maan ja yhteiskunnan raamit, toimintatavat ja säännöt ja lainsäädäntö saattaa olla uutta ja tuntematonta. Vanhemmat eivät ole aina tietoisia siitä mikä on sallittua ja mikä on kiellettyä uudessa yhteiskunnassa ja uudessa maassa. Lisäksi vanhempien toimintaan ja kasvatustapaan asettaa paineita myös oma yhteisö eli muut samasta maasta tai kulttuurista tulleet henkilöt. Heidän silmissään halutaan olla moitteettomia kasvattajia ja vanhempia, jotka noudattavat yhteisöllisiä arvoja. Tämän lisäksi uudessa maassa ja uudessa yhteiskunnassa maahan muuttanut henkilö voi tuntea itseään yksinäiseksi ja uhatuksi kun kaikki ympärillä on uutta ja tuntematonta. Vanhemmat usein saattavat turvautua puolustuskeinona omien vanhempiansa ja isovanhempiansa toimintatapoihin.

Monesti perhe tai suku saattaa ryhtyä toimiin pelkän kuulopuheen perusteella, vaikka asia ei olisikaan konkreettisesti todistettu. Jatkuva yhteisön ”tarkkailu” saattaa olla monen patriarkaaliseen yhteisöön kuuluvan henkilön tai perheen oman mielikuvituksen tuotetta. Jotkut vanhemmat ja nuoret joutuvat jatkuvasti kontrolloimaan käytöstään suhteessa yhteisöön, vaikka ympärillä ei olisi yhtään yhteisön jäsentä. Tämä on kuin sisään rakennettu kontrollimekanismi, jonka taustalla on pelko yhteisön reaktioista. Yhteisöllinen siveys-käsite on yhteisön jäsenten keskuudessa ajan kuluessa muodostunut kirjoittamaton siveellisyysääntö. Yhteisö käsitetään ikään kuin yhtenä, yhdessä

ajattelevana ryhmänä, jolla on yhdenmukainen käsitys siitä mitä yhteisössä ja yhteisöön kuuluva saa tehdä ja mitä ei.

6.1 Kunniaan liittyvä konflikti

Konflikti tarkoittaa usein kahden eri näkökulman tai ajatusmallin keskinäistä erimielisyyttä. Jos perheenjäsenillä on erilainen käsitys kunnian merkityksestä ja kunnian säilyttämisestä, heidän välilleen syntyy konflikti. Usein kunniaan liittyvä konflikti esiintyy perheissä, joissa vallitsee muutenkin erilainen arvomaailma esimerkiksi lasten ja vanhempien välillä. Vuosien aikana tekemäni asiakastyö on osoittanut, että liberaalisti ajattelevilla perheillä kunniaan liittyvä konflikti saattaa tulla kyseeseen silloin kun perheen tytär tai poika haastaa perheen tai yhteisön perinteitä ja tapoja käytöksellään ja vanhemmat reagoivat siihen voimakkaasti. Nuoret on voitu kasvattaa ilman tiukkoja moraalisaännöksiä, mutta haastavan tilanteen ollessa kyseessä vanhemmat voivatkin turvautua yllättäen kulttuurinsa tai perinteensä tiukkoihin käytäntöihin esimerkiksi vetoamalla kunniaan. Maahan muuttaneiden perheiden kohdalla konflikti saattaa syntyä myös yhteisön ja perheen painostuksesta. Monesti perheet, joiden jäsenillä on yhteinen arvomaailma ja yhteinen käsitys sallitusta ja kielletystä eivät välttämättä kohtaa kunniaan liittyvää konfliktiä. Vastoin yleistä käsitystä, perheissä, joissa on uskonnollisesti yhtenäinen käsitys maailmasta ja toimintatavoista, on harvoin kunniaan liittyviä konflikteja. Kun konfliktiin ei saada ajoissa ratkaisua tai jos siihen ei puututa ajoissa rakentavalla tavalla, konflikti voi muuttua henkiseksi ja fyysiseksi väkivallaksi.

Kunniaan liittyvä konflikti alkaa tyypillisesti hyvin pienestä perheen sisäiseen kunnianormistoon ja käyttäytymiskoodistoon liittyvästä erimielisyydestä, jonka taustalla on usein erilainen tulkinta sosiaalisesta todellisuudesta. Joissakin tapauksissa kunniaan liittyvän konfliktin voi laukaista pieni huhu tai juoru.

Yleisimmät kunniaan liittyvään väkivaltaan johtavat syyt ovat esimerkiksi siveetön pukeutuminen, sellainen julkisuudessa esiintyminen, jonka yhteisö kokee siveettömäksi tai kunniattomaksi, poikien kanssa vapaa-ajan viettäminen, seurustelu, järjestetystä avioliitosta kieltäytyminen, raiskatuksi joutuminen, avioliiton ulkopuolinen raskaus, puolisoista eroaminen, puolison pettäminen, epäily seksuaaliseen vähemmistöön kuulumisesta ja kuuluminen seksuaaliseen vähemmistöön. Kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee alueesta ja kulttuurista riippuen eri tavoilla, mutta edellä mainitut ovat tyypillisimmät syyt.

Järjestetty avioliitto on vakiintunut käytäntö monissa kulttuureissa edelleenkin. Järjestetyssä avioliitossa molemmat avioliiton osapuolet ovat halukkaita solmimaan liiton keskenään. Avioliitto ei perustu rakkauteen vaan järjestetyssä avioliitossa puoliso etsitään erityisten kriteerien mukaan. Monet nuoret voivat jopa pyytää vanhempiaan tai sukulaisiaan kartoittamaan mahdolliset ehdokkaat. Yleensä eri ehdokkaita tavataan siihen asti kunnes löytyy joku sopiva. Järjestettyä avioliittoa harrastettiin myös yleisesti Euroopassa 1700 - 1800-luvulla. Nykyään sitä voisi verrata jopa nettideittailuun. Pakkoavioliitossa jompikumpi tai molemmat osapuolet vastustavat aiottua liittoa. Kunniaan liittyvän väkivaltailmiön yhteydessä on hyvä muistaa, että järjestetty avioliitto ja pakkoavioliitto ovat kaksi eri käytäntöä.

Kunniaan liittyvät konfliktit ja seksuaalisuus

Kunniaan liittyvä konflikti on liitoksissa vahvasti henkilön seksuaalikulttuuriin ja sen asettamiin normeihin. Jokainen henkilö kasvaa ympäristössä, joka on seksuaalinen. Opimme jo pienenä asiat, jotka ovat sallittuja ja kiellettyjä omassa perheessä tai yhteisössä. Kasvamme seksuaaliseen kulttuuriin samalla tavalla kuin kasvamme omaan perhe- tai yhteisökulttuuriin. Kun poika leikkii tietystä iässä pippelillään, se sallitaan koska sen ajatellaan kuuluvan pojan tapaan tutustua omaan kehoonsa, mutta jos tyttö leikkii pimpillään, häntä ohjeistetaan usein olla tekemättä niin.

Aikuisena kannamme mukana kaikki varhaislapsuuden kokemuksemme, kiellot ja paheksunnat, hyväksyvät ilmeet ja katseet. Meille muodostuu seksuaaliset skriptit¹³- käsikirjoitukset, siitä miten meidän tulee toimia ja miten oletamme muiden toimivan. Tästä ilmiöstä puhutaan usein kahden yksilön kohtaamisessa mutta mielestäni sama ilmiö on olemassa sukupolvien ja kulttuurien kohtaamisessa. Vanhemmilla sukupolvilla on omat seksuaaliset skriptinsä ja nuoremmilla omansa.

Maahanmuuttajien ja naisten seksuaalista koskemattomuutta arvostavien kulttuurien kohdalla ilmiö ilmenee kolmella tasolla. Vanhemmilla on erilainen seksuaalinen skripti omasta ikäpolvestaan johtuen, mutta myös omasta kasvuympäristöstään johtuen. Siinä missä kantasuomalainen

---

¹³ Gagnon, J., and W. Simon, Sexual Conduct: The Social Sources of Human Sexuality. Aldine, 1973

kohtaa vain sukupolvien välistä käsitysten erilaisuutta, maahanmuuttaja kohtaa monimutkaisempaa käsitysten erilaisuutta. Maahanmuuttajan lapset ovat osaltaan sopeutuneet ja omaksuneet uuden maan ja oman sukupolvensa seksuaaliset skriptit. Tämä tarkoittaa, että vanhempien käsitys seksuaalisuudesta, sallitusta ja kielletystä ovat kahdella tasolla erilaiset kuin heidän lastensa. Tästä johtuen vanhemmat saattavat olla hämmentyneitä ja keinottomia lastensa ja nuortensa kanssa, eivätkä ymmärrä mistä on kyse.

Skripti muovautuu sekä tiedostamatta että tietoisesti ihmisen altistuessa sosiaalisen ympäristönsä eli aikakauden, yhteiskunnan, alakulttuurin, sosiaaliryhmän, perheen yms. odotuksille siitä, millainen käyttäytyminen on suotavaa eli kenen kanssa, milloin, missä ja miten seksuaalisuutta saa tai pitää toteuttaa. Sukupuolisia käsikirjoituksia on olemassa kolmella tasolla: kulttuurisella, henkilöiden välisellä ja yksilötasolla.¹⁴

Naisten koskemattomuutta arvostavissa yhteisöissä seksuaalisuus tarkoittaa usein yhdyntää eli kaikkien kontaktien vastakkaisen sukupuolen kanssa ajatellaan johtavan väistämättä yhdyntään. Vanhempien mielessä tai edes mielikuvituksessa ei ole tilaa ajatukselle, että kahden vastakkaista sukupuolta olevan ihmisen välillä voisi olla ystävyyttä ja läheisyyttä ilman seksuaalista aktia. Seksuaalisuus nähdään hallitsemattomana voimana, jota on vaikeata vastustaa.

---

¹⁴ <http://www.mv.helsinki.fi/home/jproos/Rakkaustyyli.htm> (3.7.2014)

6.2 Kunniaan liittyvä väkivalta

Jos kunniakofliktitilanteessa ei syystä tai toisesta kyetä saamaan rauhanomaista ratkaisua tai tilanteeseen ei puututa ajoissa rakentavalla tavalla, konflikti voi johtaa kunniaan liittyvään väkivaltaan, jolloin kuvaan astuu yleensä rajoittamista ja henkistä painostamista. Ratkaisematon tilanne voi johtaa konkreettiseen väkivaltaan. Pahimmillaan ratkaisematon tilanne saattaa lopulta johtaa kunniamurhaan.

Kun ihminen harjoittaa väkivaltaa, se on merkki siitä, että asioista ei ole voitu keskustella eikä neuvotella rauhanomaisesti. Kun toinen osapuoli on vahvasti sitä mieltä, että hänen näkemyksensä on ainoa oikea, hän kokee olevansa oikeutettu käyttämään väkivaltaa toista kohtaan.

Kunniaan liittyvän väkivallan julkisuus on tärkeitä koska sen tarkoituksena on antaa viesti yhteisölle siitä, että tilanteeseen on puututtu ja kunnia palautettu tai puhdistettu. Toisaalta se nähdään myös pelotteena, jolla pyritään vaikuttamaan yhteisön muiden jäsenten käytökseen. Kunnian suojeleminen on sekä naisten että miesten velvollisuus mutta kunnian palauttaminen tai puhdistaminen koetaan perheen miesten tehtäväksi.

Joissakin tapauksissa kunniaan liittyvä väkivalta voidaan ehkäistä estämällä tiedon leviämistä yhteisöön. Monesti nuorten vanhemmat eivät halua käyttää väkivaltaa lapsiinsa ja saattavat jopa hyväksyä niin sanotun kunnianttomuuden mutta jos tieto niin sanotusta kunnianttomuudesta on levinnyt perheen ulkopuolelle, ongelma ei ole enää perheen yksityisasiasia vaan se koskettaa koko yhteisöä ja sen takia muut yhteisön jäsenet saattavat painostaa perhettä ryhtymään toimiin.

Kunniaan liittyvä väkivalta suhteessa lähisuhdeväkivaltaan

Kunniaan liittyvällä väkivallalla ja lähisuhdeväkivallalla on eroavaisuuksia ja yhtäläisyyksiä. Toisin kuin lähisuhdeväkivalta, kunniaan liittyvä väkivalta on aina kytköksissä sukupuolimoraaliin, kunniaan liittyvän väkivallan taustalla on usein jonkinlainen julkinen legitimizeetti (oikeutus yleisen mielipiteen taholta) nk. kunniakulttuuripiirissä. Sen sijaan perheväkivallalla ei ole yleensä julkista hyväksyntää. Kunniaan liittyvällä väkivallalla pyritään säilyttämään tekijän status ensisijaisesti perheen ulkopuolella, kun taas perheväkivallassa tavallisesti taistellaan valtasuhteista perheen sisällä. Molemmat väkivallan muodot liittyvät naisten alistamiseen ja asemaan yhteiskunnassa, molemmat liittyvät vallankäyttöön, molemmat saattavat johtaa uhrin väkivaltaiseen kuolemaan. Yhteisiä elementtejä löytyy muun muassa kontrollointiin sekä henkisen ja fyysisen väkivallan käyttöön liittyen. Väkivallanteot pyritään salaamaan, vaikka kunniaan liittyvän väkivallan viesti on sinällään julkinen¹⁵.

Edellä olevasta kuvauksesta voi nähdä, että kunniaan liittyvä väkivalta voidaan ajatella olevan osa lähisuhdeväkivaltaa mutta laajemmassa merkityksessä. Lähisuhdeväkivalta on usein yhden henkilön (puolison tai

---

¹⁵ Rebwar Karimi (2009) ”Määrittely ja tunnistaminen” teoksessa Tanja Tauro & Marjo van Dijken (toim.) *Kunnia konfliktina Näkökulmia ilmiön tunnistamiseen ja ennaltaehkäisyyn*. Helsinki.

vanhemman) harjoittama väkivallanmuoto. Väkivallan harjoittamisen syynä saattaa olla edellä mainittujen lisäksi taloudelliset ja mielenterveydelliset ongelmat. Lähisuhdeväkivalta pidetään usein salassa ja sitä hävetään. Lähisuhdeväkivalta saattaa loppua avioeron tai uuden avioliiton myötä, mutta kunniaan liittyvä väkivalta saattaa aktivoitua monien vuosienkin jälkeen. Kunniaan liittyvässä väkivallassa väkivallan tekijä saattaa olla myös joku muu kuin puoliso tai oma vanhempi. Lisäksi tulisi huomioida, että kunniaan liittyvän väkivallan harjoittaminen voi joissakin tapauksissa olla julkista ja teolla on tarkoitus viestittää yhteisölle, että perhe on ryhtynyt toimiin kunnian säilyttämiseksi tai palauttamiseksi. Joissakin tapauksissa kunnian liittyvää väkivaltaa käytetään ennaltaehkäisykeinona ja vanhemmat saattavat ajatella kunniaan liittyvän väkivallan olevan jonkinlaista kuritusväkivaltaa, jolla ehkäistään lasta tekemästä jotain, josta olisi vahinkoa sekä perheelle että lapselle itselleen.

Kunniaan liittyvän väkivallan erilaiset ilmenemismuodot

Kunniaan liittyvä väkivalta ilmenee monella eri tavalla. Seuraavassa on esitelty yleisimpiä ilmenemismuotoja:

- **Rajoittaminen:** nuoren pukeutumista, liikkumista, ystäväpiiriin kuulumista, harrastusmahdollisuuksia, vapaa-aikaa ja koulunkäyntiä rajoitetaan.
- **Painostaminen:** nuorta painostetaan noudattamaan kunnianormistoa ja edustamaan perhettä ja perheen kunniaa moitteettomasti yhteisön edessä.

- **Uhkailu:** henkilöä uhkaillaan seurauksilla, jos hän ei noudata yhteisöllisiä siveysperiaatteita. Monesti vanhemmat käyttävät uhkailua ennaltaehkäisykeinona. He saattavat ajatella, että pelotteella nuori pysyy kunniallisena.
- **Henkinen väkivalta:** kunnianmenetyksestä epäiltyä henkilöä uhkaillaan ja painostetaan erilaisin keinoin. Uhkailuun voi sisältyä esimerkiksi fyysisellä väkivallalla uhkailemista, entiseen kotimaahan lähettämällä uhkailemista ja avioliittoon pakottamisella uhkailemista.
- **Avioliitton pakottaminen:** Jos perhe epäilee kunnian olevan uhattuna, perhe saattaa pakottaa nuorta avioitumaan perheen valitseman henkilön kanssa. Usein aviopuoliso on vanhempien entisessä kotimaassa oleva henkilö. Joissakin tapauksissa myös menetettyä kunniaa voidaan palauttaa/puhdistaa avioitumalla. Seksuaalivähemmistöön kuuluvia saatetaan pakottaa heteroavioliittoon.
- **Fyysinen väkivalta:** sisältää kaikki fyysisen väkivallan muodot.
- **Itsemurha tai itsemurhaan pakottaminen:** Painostuksen alla elänyt tai masentunut henkilö, joka kokee myös tehneensä jotain väärää tai vahingoittaneensa perheen mainetta, saattaa tehdä itsemurhan. Joissakin tapauksissa perheenjäsenet eivät halua tehdä väkivaltaa lapselleen, mutta yhteisöllisen paineen ollessa sietämätön, perhe saattaa antaa niin sanotulle kunniansa menettäneelle henkilölle vaihtoehdon, itsemurha tai

kunniamurha. Joissakin tapauksissa murha saatetaan lavastaa itsemurhaksi.

- **Kunniamurha:** on ilmiön äärimmäinen muoto. Perheen miespuolinen jäsen riistää niin sanotulta kunniansa menettäneeltä henkilöltä hengen. Tieto teosta on yleensä julkinen, jotta se voisi viestittää yhteisölle kunnian palauttamisesta tai puhdistamisesta.

Kunniaan liittyvään väkivaltaan ja haitallisiin perinteisiin sisältyy muita väkivallan ja ihmisoikeusloukkausten muotoja mutta edellä on lueteltu ainoastaan Suomessa ja muissa länsimaissa yleisimmin esiintyvät muodot. Muita haitallisiin perinteisiin kuuluvia väkivallanmuotoja ovat avioliittokäytäntöihin liittyvät konfliktit esimerkiksi pakkoavioliiton eri muodot, anopin harjoittama väkivalta ja myötäjäisiin liittyvät ongelmat.¹⁶

Uhri ja tekijä -asetelmassa mies saattaa olla sekä tekijä että uhri ja joissakin tapauksissa myös nainen on tekijänä. Yleensä yhteisö painostaa sukua, suku painostaa perhettä ja perhe painostaa naista. Kuitenkin joissakin tapauksissa mies on väkivallan kohteena koska on ollut aiheuttamassa naiselle kunnian menetyksen. Tällöin naisen suku on

---

¹⁶<http://www.un.org/womenwatch/daw/vaw/violenceagainstwomenstudydoc.pdf> (30.6.2014)

väkivallan tekijänä. Käytännöt kuitenkin vaihtelevat alueittain ja kulttuureittain.¹⁷

7. Kunniaan liittyvä väkivalta ihmisoikeuskysymyksenä

Kunniaan liittyvä väkivalta voi loukata useita ihmisoikeussopimuksia ja -normeja. Oikeus avioliittoon (mukaan lukien oikeus olla menemättä naimisiin), kidutuksen kieltäminen, oikeus vapauteen ja turvallisuuteen ja oikeus elämään sisältyvät muun muassa Euroopan ihmisoikeussopimukseen ja Kansalais- ja poliittisia oikeuksia koskevaan yleissopimukseen. Myös Kaikkinaisen naisten syrjinnän poistamista koskeva yleissopimus kieltää epäsuoranaisesti naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Se velvoittaa viranomaisia ryhtymään kaikkiin tarvittaviin toimiin naisia syrjivien tapojen ja käytäntöjen muuttamiseksi tai poistamiseksi, ml. perinteiset käytännöt, jotka johtavat väkivaltaan tai pakottamiseen. Sopimusvaltioiden tulee myös ryhtyä kaikkiin tarvittaviin toimenpiteisiin muuttaakseen miesten ja naisten sosiaalisia ja sivistyksellisiä käyttäytymiskaavoja poistaakseen ennakkoluulot ja tapaan tai muuhun perustuvat käytännöt, joiden lähtökohtana on käsitys jommankumman sukupuolen alemmuudesta tai ylemmyydestä tai kaavamainen miesten ja naisten roolijako. YK:n yleiskokouksen Julistus naisiin kohdistuvasta väkivallasta vahvistaa, että

---

¹⁷ Mazhar Bağlı & Aysan Sev'er (2008) *Töre ve /veya Namus Adına Cinayet İşleyen Suçlu ve Zanlıların Sahip Oldukları Toplumsal Değer yapıları, Aile İlişkileri ve Kişilik Özellikleri ile Bunların Sosyo-Ekonomik Analizine İlişkin Bir Araştırma*, TÜBİTAK, Proje Yürütücü 106K360 Nolu Proje.

valtioiden pitää tuomita naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja etteivät ne voi vedota mihinkään tapaan, perintöön tai uskontoon väkivallan eliminoimisen välttämiseksi.

Yllä mainitut yleissopimukset suojaavat sekä aikuisia että lapsia. Yleissopimus lapsen oikeuksista vaatii, että valtio ryhtyy kaikkiin asianmukaisiin toimiin suojellakseen lasta kaikenlaiselta ruumiilliselta ja henkiseltä väkivallalta, vahingoittamiselta ja pahoinpitelyltä, laiminlyönniltä tai välinpitämättömältä tai huonolta kohtelulta tai hyväksikäytöltä silloin kun hän on vanhempansa, muun laillisen huoltajansa tai kenen tahansa muun hoidossa.

Kunniaan liittyvä väkivalta voi myös loukata taloudellisia, sosiaalisia tai sivistyksellisiä oikeuksia, esim. jos perheenisä kieltää tyttöltä koulunkäynnin tai terveydenhuollon. Oikeus terveyteen ja oikeus opetukseen sisältyvät Taloudellisia, sosiaalisia ja sivistyksellisiä oikeuksia koskevaan yleissopimukseen.

Usein viranomaiset eivät saa tietoa kunniaan liittyvästä väkivallasta. Vaikka ihmisoikeuksien turvaaminen on ensisijaisesti valtioiden vastuulla, myös yksityishenkilöillä ja yhteisöillä on velvollisuus olla loukkaamatta toisten ihmisoikeuksia. Oikeudelliselta kannalta vain valtio voi syyllistyä ihmisoikeusloukkauksiin. Yksityishenkilö voi kuitenkin syyllistyä rikokseen, kun hän osallistuu kunniaan liittyvään väkivaltaan. Sama pätee henkilöön, joka tietäen toisen olevan hengenvaarassa tai vakavassa terveyden vaarassa ei anna tai hanki apua. Suomen lainsäädännön ja kansainvälisten ihmisoikeusnormien mukaan kunnia ei voi oikeuttaa väkivaltaan.

8. Nk. kunniakulttuuriin liittyvät ilmiöt muualla Euroopassa

Iso-Britanniassa ilmiön parissa on työskennelty jo pitkään. Iso-Britannian entisistä siirtomaista tulevilla etnisillä ryhmillä on omat erityispiirteensä, jonka johdosta siellä on keskitytty löytämään ratkaisuja kunniaan liittyvän väkivallan ilmenemismuotoihin kuuluvaan pakkoavioliittoon. Pakistanista, Bangladeshista ja Intiasta tulleet katolilais-, sikhi- ja muslimiväestö asettaa erityisiä haasteita¹⁸. Lisäksi Iso-Britanniassa kunniaan liittyvää väkivaltaa on tavattu myös Ortodoksijuutalaisten parissa.¹⁹ Iso-Britannian tapauksissa haitalliset perinteet esiintyvät nimenomaan pakkoavioliittoina, joissa tyttöjä viedään erilaisin tekosyin vanhempiensa entiseen kotimaahan, pakotetaan avioitumaan paikallisen kanssa ja jätetään sinne. Isossa Britanniassa toimii vuonna 2005 perustettu valtakunnallinen pakkoavioliittoyksikkö FMU (Force Marriage Unit), jonka tehtävä on avustaa pakkoavioliittoon päätyneitä tyttöjä. Maan ulkomailla olevat lähetystöt ovat myös valmiustilassa ja tekevät yhteistyötä FMU:n

---

¹⁸ Anna C. Korteweg & Gökçe Yurdakul (2010) "Religion, Culture and the Politicization of Honour-Related Violence" *A Critical Analysis of Media and Policy Debates in Western Europe and North America* Gender and Development Programme Paper Number 12, United Nations Research Institute for Social Development.

¹⁹ The Centre for Social Cohesion (2010) *Crimes of the Community: Honour-based violence in the UK*. UK: Cromwell Press (2nd edition).

kanssa.²⁰ Iso-Britanniassa pakkoavioliitto kriminalisoitiin kesäkuussa 2014. Pakkoavioliittoon pakottamisesta voi saada jopa 7 vuoden rangaistuksen.²¹

Iso-Britanniassa ilmiö esiintyy kunniaväkivallan muiden ilmenemismuotojen lisäksi esim. myötäjäisiin liittyvänä ongelmana, anopin harjoittamana väkivaltana ja laajennetun perheen painostuksena mutta yleisin näyttää olevan pakkoavioliitto. Riippuen etnisestä alkuperästä, kunniaan liittyvän väkivallan näkyvät ilmenemismuodot Iso-Britanniassa näyttävät olevan kunniaan liittyvän väkivallan muut muodot ja pakkoavioliitto.

Pakkoavioliitolla pyritään suojelemaan perheen ja yhteisön kunnia. Monesti vanhemmat ja usein myös nuoret itse uskovat, että entisessä kotimaassa kasvaneet nuoret ovat ”kunniallisempia” kuin nuoren asumassa maassa kasvaneet nuoret. Sen takia nuoret halutaan naittaa kotimaassa olevan henkilön kanssa mahdollisimman nopeasti ennen kuin nuori menettää kunniansa.²² Lisäksi pakkoavioliiton motiivina on joissakin tapauksissa taloudellisen hyödyn saavuttaminen. Pakkoavioliiton uhreina on pääsääntöisesti naisia, mutta myös miehiä.

---

²⁰ <http://www.fco.gov.uk/en/travel-and-living-abroad/when-things-go-wrong/forced-marriage/> (30.6.2014)

²¹

<http://www.hs.fi/ulkomaat/Avioliittoon+pakottamisesta+tuli+rikos+Britanniassa/a1402894102355> (30.6.2014)

²² Amparo González Ferrer (2005) *Who Do Immigrants Marry? Partner's Choice Among Single Immigrants In Germany*. Estudio/Working Paper214, Amparo.

Saksassa kunniaan liittyvä väkivalta ilmiötä on esiintynyt jo pitkään. Saksassa on ollut vierastyöläisiä 1960-luvulta lähtien ja monilla etnisillä ryhmillä on toinen tai kolmas sukupolvi, jotka elävät Saksassa. Ilmiötä esiintyy kuitenkin edelleenkin etnisten ryhmien parissa. Ilmiön riskiryhmiin kuuluvat Lähi-idän alueilta tulleet henkilöt, kurdit, turkkilaiset ja arabit mutta myös jonkun verran latinalaisamerikkalaiset ja Balkanin alueilta muuttaneet.

Saksassa esiintyy sekä pakkoavioliittoja että muita kunniaan liittyvän väkivallan muotoja. Pakkoavioliitossa Iso-Britannian käytännöstä poiketen, tytön aviopuoliso tuodaan yleensä Saksaan ja tyttöä painostetaan elämään Saksassa puolisonsa kanssa. Lisäksi useat tutkimukset osoittavat, että maahanmuuttajat elävät siinä oletuksessa, että kotimaassa kasvaneet ovat heidän lapsilleen paras puoliso. Vanhemmat usein toivovat lastensa jatkavan sukua ja pitävän yllä kielellistä ja kulttuurista perintöä. Heidän mielestään tämä saavutetaan avioitumalla alkuperäismaassa kasvaneen henkilön kanssa. Lisäksi monet maahanmuuttajataustaiset nuoret olettavat, että vanhempien entisessä kotimaassa kasvaneet nuoret ovat nk. pilaantumattomia eli jollakin tavalla parempi aviopuolisoehdokas kuin nykyisessä kotimaassa kasvanut nuori. Tämän saman ilmiön olen huomannut myös Suomessa toisen polven somalitaustaisilla nuorilla ohjatessani nuorille suunnattuja ryhmiä. Saksalaisessa kontekstissa taloudellisen edun ja sukulaiselle maahantulon järjestäminen on myös yksi suurimmista pakkoavioliiton motiiveista.²³

---

²³ Norbert Gestring, Andrea Janßen, Ayça Polat (2003) *Processes of Integration and Exclusion. Second Generation Turkish Migrants in Hanover*. Oldenburg: Universität Oldenburg Institut für Soziologie Arbeitsgruppe Stadtforschung.

9. Lainsäädäntö

Lainsäädännöt vaihtelevat maittain. Iso-Britannian lainsäädäntö kieltää pakkoavioliitot ja usein tekijä (pakottaja) joutuu edesvastuuseen teoistaan. Britanniassa väkivalta ja uhkailu on rangaistava teko. Kunniaan liittyvä väkivalta käsitetään samanlaisena väkivallan tekona kuin muukin väkivalta. Britanniassa on keskitytty kunniaan liittyvän väkivallan ehkäisemiseen pakkoavioliiton kannalta, lainsäädäntö on kehitetty sen mukaisesti. Vuonna 2008 toteutetun pilottihankkeen puitteissa kehitettiin tapoja tunnistaa kunniaan liittyvä väkivalta ja pakkoavioliitot paremmin yleisen syyttäjän toimistossa. Kyseisen hankkeen aikana Iso-Britanniassa ja Walesissa kehitettiin sähköinen valvontamalli, jolla pystyttiin ohjaamaan tietyt kriteerit täyttävät tapaukset syyttäjiltä yleiselle syyttäjälle ja sieltä syytteen nostamiseen asti. Hankkeen aikana 259 tapauksesta 35 vastaan nostettiin syyte ja 10 sai tuomion. Rikosnimikkeinä olivat murha, pahoinpitely, vapauden riisto ja avioliittokäytänteisiin ja kunniaan liittyvään väkivaltaan liittyvät teot. Naiset olivat yleisimmät uhrin mutta joukossa oli myös joitakin miehiä.²⁴

Ranskassa kunniaan liittyvä väkivalta on luokiteltu ”intohimoväkivallaksi tai intohimomurhaksi”, joka vääristää kunniaan liittyvän väkivallan motiiveja ja näin ollen johtaa yhteisön painostuksen ja uhrin aseman väheksymiseen. ”Intohimorikoksissa” kyse on yleensä keskenään sukupuolisuhteessa olevista henkilöistä, jolloin se eroaa tältä osin

---

²⁴ *CPS Pilot on forced marriage and so-called ‘honour’ crime – crime findings* (2008). Chris Magill and Vanessa Lee Policy Directorate Research Team, Jude Watson, Equality and Diversity Unit, Crown Prosecution Service. UK.

kunniaan liittyvästä väkivallasta.²⁵ Ruotsissa pakko – ja lapsiavioliitot kriminalisoitiin v. 2004. Saksassa pakkoavioliitot kriminalisoitiin vuonna 2006. Lain mukaan pakkoavioliittoon pakottanut henkilö voi saada 6kk - 5 vuoden vankeusrangaistuksen. Kunniaan liittyvä väkivalta ja kunniamurha rinnastetaan rikoslaissa määriteltyyn väkivaltaan ja murhaan jonka johdosta rangaistukset ovat sen mukaisia.

Lainsäädännöllä ja rangaistuksilla pyritään estämään erilaisia rikoksia mutta niin kuin kaiken rikollisuuden kanssa, kunniaan liittyvässä väkivallassakin kyse on lainsäädännön toimivuudesta. Ihmiset eivät välttämättä noudata lakia. Kuitenkin osassa niistä maista (esimerkiksi Turkki ja Pohjois-Irak), joissa kunnia-aspekti on ollut väkivallan tekijän kannalta lieventävä tekijä, lainsäädännön kautta se on muutettu raskauttavaksi tekijäksi. Saksalaisen tutkimuksen mukaan vuosien 1996 - 2005 välisenä aikana Saksaan muualta muuttaneiden henkilöiden tekemien kunniamurhien rangaistuksissa kunnia-aspekti oli ollut lieventävä asianhaara 15:ssa tapauksessa 58:sta.²⁶ Tämä kuvastaa sen, että myös Euroopan maissa ilmiön sitominen kulttuuriin saattaa johtaa väärin tulkintoihin rikoksesta.

---

²⁵ <http://www.iiav.nl/epublications/2005/hrv2005.pdf> (30.6.2014)

²⁶ Dietrich Oberwittler & Julia Kasselt (2011) *Ehrenmorde in Deutschland. Eine systematische Untersuchung ehrbezogener Tötungsdelikte in Familien und Partnerschaften zwischen 1996 und 2005* (Polizei + Forschung, Bd. 42, hrsg. vom Bundeskriminalamt). Köln: Wolters Kluwer / <http://www.mpicc.de/ww/en/pub/forschung/forschungsarbeit/kriminologie/ehrenmorde.htm> (30.6.2014)

Rikoksentekijää tulee aina rangaista mutta miten saada lainsäädäntö toimimaan silloin kun taustalla on yhteisö ja yhteisöllinen painostus? Lainsäädännön toimivuudesta on vähän tutkittua tietoa saatavilla. Ennaltaehkäisykeinona rangaistus pelotteena saattaa toimia mutta loppukädessä kaikki on henkilön oman harkinnan varassa, onko yhteisöön kuulumisen ja yhteisön hyväksyntä tärkeämpi kuin esim. vankilatuomio? Vastausta voisi hakea esimerkiksi turkkilaisesta tutkimuksesta, jonka mukaan vankiloissa olevat kunniamurhan tehneet olivat vankilahierarkiassa ylinnä ja nauttivat muiden vankien kunnioitusta ja ihailua. Saman tutkimuksen mukaan osa kunniamurhan tehneistä oli yrittänyt välttää 3-6 vuoteen murhan tekemistä mutta lopulta painostuksen ollessa sietämätön, ratkaisut tilanteen kunniamurhalla.²⁷

Suomessa kaikki väkivallanmuodot ovat rangaistavia. Kunniaan liittyvä väkivalta rinnastetaan usein lähisuhteiden väkivaltaan ja rangaistukset ovat sen mukaisia. Suomessa avioliiton voi solmia henkilö, jolla ei ole esteitä avioliiton solmimiselle. Avioliiton solmiminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Pakkoavioliitto käsitteenä ei ole laissa määritelty mutta Suomen lakien mukaan ketään ei saa pakottaa avioliittoon. Jos Suomessa avioliiton solmimiseen liittyy taivuttelua, pakkoa tai väkivaltaa, voidaan turvautua rikoslain laitonta uhkausta tai pakottamista sisältäviin pykäliin.

---

²⁷ Mazhar Bağlı & Aysan Sev'er (2008) *Töre ve /veya Namus Adına Cinayet İşleyen Suçlu ve Zanlıların Sahip Oldukları Toplumsal Değer yapıları, Aile İlişkileri ve Kişilik Özellikleri ile Bunların Sosyo-Ekonomik Analizine İlişkin Bir Araştırma*, TÜBİTAK, Proje Yürütücü 106K360 Nolu Proje.

Kunniaan liittyvä väkivalta rikkoo Suomen lakia, vaikka termi kunniaan liittyvä väkivalta ei sinänsä lainsäädännössä esiinny. Tekoihin sovelletaan yleistä rikoslainsäädäntöä koskien esimerkiksi pakottamista, vapaudenriistoa, laitonta uhkausta, pahoinpitelyä, murhaa, surmaa ja tappoa. Jos viranomaiset eivät ryhdy toimenpiteisiin, kun he saavat tiedon kunniaan liittyvästä väkivallasta, Suomi voi rikkoa kansainvälisiä velvollisuuksiaan. Viranomaisten velvollisuutena on ehkäistä kunniaan liittyvää väkivaltaa, auttaa sellaisen väkivallan uhreja sekä saattaa tekijä(t) oikeudelliseen vastuuseen. Väkivallan syy (kunnia) ei saa lieventää rikosoikeudellista seuraamusta.

Lopuksi

Suomalaisen kirjallisuuden klassikko, Väinö Linnan Täällä Pohjantähden alla – romaani alkaa lauseella ”*Alussa oli suo, kuokka - ja Jussi.*” Siitä rakentui vahva ja nykyaikainen maa, jossa on hyvä elää. Jussin tapaan, jokainen vanhempi haluaa rakentaa jotain pysyvää jälkikasvulleen. Riippumatta etnisestä taustasta, syntymämaasta tai äidinkielestä, Suomessa tällä hetkellä asuvat lapset ja nuoret ovat tulevaisuuden aikuisia ja he tulevat osaltaan jatkamaan vuosituhansien ihmisketjua. Kehittämällä käytäntöjä ja tukemalla ihmisiä positiivisesti voimme rakentaa tasa-arvoisemman yhteiskunnan, jossa ei olisi ihmisoikeusloukkauksia tai haitallisia perinteitä. Tähän pisteeseen on vielä matkaa, mutta yhteistyöllä voimme vaikuttaa sekä nykyhetkeen että tulevaisuuteen.